

F O L Y Ó I R A T O K   S Z E M L É J E

(Folyóiratok és hírlapok irodalomtörténeti vonatkozású cikkei. Munkatársak: *Alszeghy Zsolt, Baros Gyula, Brisits Frigyes, Kalmár Anatólia, Timár Kálmán.*)

I. Folyóiratok.

A Színpad. — 1936. évf. 1—2. sz. Zádor Anna: *A kismartoni színház.* Kismarton 18. századbéli színháza ugyanazt a kettős elágazást mutatja, mint a korabeli Európa bármely főúri rezidenciával bíró városa: az egyik a városi polgárság igényeit kielégítő színjátszás, a másik a főúri színház, amely a hercegi udvarban működik. A szó mai értelmében vett színtársulatról Kismartonban a 18. sz. közepe előtt nem beszélhetünk. 1766-tól 1794 ig szünetelnek az előadások. — Alszeghy Zsolt: *Egy barokk iskoladráma kora.* A Ferenczi Zoltán tévedése folytán eddig XVII. századnak tartott Nuptiae Aetatis Aureae stb. c. darabot a XVIII. század drámatermésébe (1721) kell iktatnunk. — Baróti Dezső: *Dugonics, Shakespeare, Metastasio* (Az Etelka Karjelben forrásához). Valószínű, hogy Dugonics ismerte Metastasiónak *L'Isola Disabitata* c. darabját s így az egyezések alapján föltehető, hogy e mű ott szerepel az Etelka Karjelben c. dráma könyvinspirációi között. — Pukánszkyne Kádár Jolán: *Budai színház.* Az első budai színház Reischl ácsmeister faszínháza, melyet 1783 körül épített a mai Várkert-kioszk helyén. Utána a templomból átalakított Várszínház következik 1787-ben s ettől fogva nincs változás 1843-ig. Ekkor építi fel Huber Ignác budai német színházgató a Horváth-kertben az akkor Arénának nevezett és ma is fennálló nyári színházat. Egyenesen magyar színház céljaira csak egy budai színház készült, a rövidéletű budai Népszínház. Ezt a mai kereskedelmi minisztérium helyén álló katonai magtárból alakították át s 1870-ben le is bontották.

Aranykalász. — (Szentes.) 1936. évf. 4. sz. Kurcz Gyula: *A „jelentéktelen” költő.* A szerző szerint „súlyosan vét az igazság ellen Szerb Antal az egyes költők és írók értékének megállapításában”. Ennek bizonyítására párhuzamosan idézi Szerb Antal magyar irodalomtörténetéből és Beöthy Zsolt A magyar irodalom kis tükré c. művéből a Tompa Mihályról szóló fejezetet. Végül felkéri Császár Elemér, Horváth János, Kéky Lajos és Pintér Jenő irodalomtudósokat, nyilatkozzanak, „melyik értékmegállapítást tartják igazságosnak”, Szerb Antalét-e vagy Beöthy Zsoltét!

Budapesti Szemle. — 1936. évf. 2. sz. Marczali Henrik: *Gr. Széchenyi Ferenc utazásai.* (I.) Adatközlés. A magyarnyelvű naplószerű közleményből nem tűnik ki, hogy eredetije mily nyelven készült és hol található. — 3. sz. Berzeviczy Albert: *A százéves Kisfaludy-Társaság vezetői.* (Ünnepi beszéd.) Az emlékek sora a volt elnökök harmónikus egységét mutatja a nemzetnek érvényesítésében s az európai szellemi közösség ápolásában, a formakultuszban és nemes ideálok szolgálatában. Ez a harmónikus egység követőiket is hűségre kötelezi. — Ravasz László: *Az irodalomismeret ellenmondásai.* (Az irodalom dialektikája.) Az irodalomismeret nemcsak történettudomány, hanem irodalomelmélet, illetőleg filozófia is. Sőt az irodalomtörténet, mint minden történet, csak útkeresés az irodalomelmélet számára; azért van, hogy az

irodalmi öntudat számot adjon önmagáról. Az irodalom ellenmondásait objektíve sohasem lehet megoldani, viszont személyes világnézetben mindenkinek meg kell oldania, aki a tudományos irodalomismerő díszes nevezetére számot tart. Minden ily világnézet a tudással áll és esik, de van benne egy maradandó vonás: az az ethosz, ahogyan tárgyához viszonyult. Ez az ethosz: alázatos hódolat az irodalom örök misztériuma előtt. — Marczali Henrik: *Gr. Széchenyi Ferenc utazásai* (II. és bef. közl.). Naplóközlés. — Voinovich Géza: *Megemlékezés Kisfaludy Károlyról*. (Ünnepi beszéd.) Kisfaludy Károly ránk hagyta örökségül munkásságának és egyéniségének példáját: a nemzeti szellem őrzését, a hagyomány tisztelete mellett az észszerű újítás megbecsülését, az önfeláldozó munka és baráti összetartozás példáját, a törekvést az étellel való kapcsolatra és a haladás szolgálatát. — Várdai Béla: *Egy félszázados lírikus pályá*. Petri Mór verskötetének tanulmányserű bírálata. „Petri Mór nemesak egész költői életművével, hanem újabban szerzett java versei alapján is hivatott rá, hogy irodalmunk örökori lírikusainak annyi értéket magában foglaló galériáját tovább is gazdagítsa.“

Debrecen. — 1936. évf., febr. 2. Kardos Albert: *Csokonai síremlékének másai*. Akik Debrecenben buzgózkodtak síremlékének tervezésén és felállításán, nem kis mértékben hozzájárultak a niklai piramis, a Berzsenyi-síremlék létrehozatalához.

Debreceni Szemle. — 1936. évf. 1. sz. Gerlőtei Jenő: *Az irodalmi mű végső eseményeinek előkészítése*. A mű egy-egy részlete önálló sejtelmeket is indít, melyek a műben sohasem nyernek kifejezést. Ezek a sejtelmek az illető részlet élményét gazdagítják és a szimbolista irodalom átélésében jutnak legnagyobb jelentőséghez. — Fábián István: *Az adoma szerepe és világnézete Jókai műveiben*. Az adoma a fejlődés folyamán két módon jelentkezett szépfőnöknél: 1. mint anyag, amit beleszönek a mesébe (Kisfaludy Károly, Gaál József); 2. mint előadói magatartás, melyet közvetlenül és derűsen adomázgató uraktól lestek el íróink (Kovács Pál, Vaş Gereben). Jókai műveiben mindkét módon érvényesül, de ezenfelül világnézetét is színezi az adoma, vagy legalább is adomákban fejezi ki életbölcességét. — Nagy István: *Melyik lovasezredben szolgált a Ludas Matyi szerzője?* Egyes adatok szerint nem lehetetlen, hogy Fazekas Mihály a Barco-huszárezredben szolgált.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1936. évf. 1—3. sz. Gabriel Asztrik: *Gosztonyi püspök és párizsi mestere*. Adatok a XVI. század elején élt Gosztonyi János püspök és Jodocus Clichtoveus Sorbonne-i teológus barátságának szellemtörténeti emlékeihez. „A köztük fennálló szíves viszonyról az eddigieknél is nyomatékosabb bizonyítékul szolgál a Nemzeti Múzeum kézirat-tárából előkerült Clichtoveus-munka, amely tanúsítja, hogy a püspök nem feledte el azokat az eszméket és tanokat, amelyeket Párizsban sajátított el.“ — Eckhardt Sándor: *Egy ismeretlen hún krónika*. Adatközlés a M. T. Akadémia könyvtárában Toldy Ferenc iratai közt talált, XIX. századi kéziratot másolat alapján. — Gálos Rezső: *Balassa vagy Amadé?* Az eredetileg is Amade László versei közül való, de egy időben Balassának tulajdonított „Bár ne tudtam volna...“ kezdetű vers valóban Amade szerzeménye. — Ortutay Gyula: *A székelly népballadákhöz*. Válasz Gálos Rezsőnek a Buday—Ortutay szerkesztésében megjelent Székely balladák c. kiadvány bírálatára. — Hajnóci Iván: *Magyar*

főúr — *francia szónok*. Kiegészítő adatok br. Podmaniczky Sándornak Szinnyei Magyar Írókjában ismertetett munkásságához.

Erdélyi Helikon. — 1936. évf. 2. sz. Tavasz Sándor: *Lángelme és örület a magyar szellemi életben*. A. Szirmay—Pulszky: *Genie u. Irsinn im ungarischen Geistesleben* c. művének tanulmányserű ismertetése. „Az a tény, hogy a lángelme képes a testi és lelki betegségek korlátozásait alkotóereje fokozására felhasználni, azt bizonyítja, hogy a lélek által ható szellemnek olyan kezdeményező ereje, tehát önállósága van, amely a természeti szükségképeniséggel szemben csak a személyiség szabadságából származhatik.“

Erdélyi Múzeum. — 1936. évf. Sándor István: *Erdély első társadalmi regénye*. Petrichevich Horváth Lázár *Az elbujdosott* c. regényének tüzetes ismertetése megjelenése százéves fordulóján. Múlhatatlan érdeme, hogy az első magyar regény, amely Erdély társadalmi életének egykorú képét őrzi. Szerzője nyíltan bevallja, hogy irodalmi tevékenységében Széchenyit látja mesterének. A tétlenül heverészők, a rosszul gazdálkodók és magyartalanok, akiknek súlyos mulasztásaira a legnagyobb magyar hívja föl a figyelmet, „Az elbujdosott“ lapjain mind szerepet kapnak. — Veégh Sándor: *Magyar költők románul*. 1. Szabolcska és Reviczky első román műfordítója Soricu Ursu János. 2. Gyulai Pál-utánpótlás Josif O. István költészetében. (Párhuzam az Éji látogatás és román átdolgozása közt.) — Veress Endre: *Golescu bojár útleírása Erdélyről és Magyarországról 1826-ból*. Adatközlés. — Valentiny Antal: *Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája*. Könyvészeti egybeállítás. — 1936. évf. 1—3. sz. Kozocsa Sándor: *Historiás ének Bocskay Istvánról*. A Zichy-család zseli levéltárából újabban előkerült 28 ívrét nagyságú lapból álló rongált kéziratok műismertetése és szövegének közlése. Az ének eredetileg — föltehetőleg — három részből állhatott; ezekből az utolsó maradt legteljesebben ránk. Csonkán is jelentős alkotás, mert Bocskay életének (az álmosdi ütközetétől — 1604-től — haláláig) és korának egyetlen korabeli költői emléke.

Erdélyi Szemle. — 1935. évf. 12—13. sz. S. Nagy László: *Kovács Dezső emlékére*. Búcsúsorok a jeles erdélyi szerkesztő és író halála alkalmából. — Kibédi Sándor: *Egy román író támadása a magyarok ellen*. Ilariu G. Albu: *Domnita Stana* (Életpép a magyarok betörésének idejéből) c. négyfelvonásos történelmi drámájának, illetve operettlibrettójának ismertetése. A darab cselekménye a XIII. század második felében, Észak-Erdélyben történik és kedvezőtlen színben tünteti fel a magyarokat. — 14—15. sz. Kibédi Sándor: *A román-magyar kulturális közeledés*. Isac Emil erdélyi szépművészeti vezérfelügyelő véleménye szerint a magyar írók közül főképp Kosztolányi Dezső volna alkalmas arra, hogy a magyar közönség érdeklődését a román irodalom iránt fölkeltesse. — 1936. évf. 2. sz. Jancsó Elemér: *Móricz Zsigmond és az új magyar irodalom*. Életrajzi fonalon haladó nagyobb tanulmány. Móricznak küzdelmes előzmények után csak 1906-ban sikerült végre elérnie, hogy egyik elbeszélését: az Urak és parasztok-at Az Ujság karácsonyi melléklete közölte. A Hét krajcár c. kötet megjelenésétől fogva (1909) Móricz pályafutása egyre felfelé ívelt.

Gondolat. — 1936. évf. 2. sz. Szimonidesz Lajos: *Berzsenyi igazi arca*. „Sem előtte, sem utána magyar emberben a tiszta, a francia forradalomban sajátos kultikus formát öltött racionalizmus annyira meg nem testesült, oly

tisztán kifejezésre nem jutott, mint benne.“ (V. ö. 1809 dec. 31-én Kazinczy F.-hez írt költői levelét.)

Győri Szemle. — 1935. évf. 8—10. sz. Relkovič Davorka: *Győri vonatkozású 17. századi guszlár-dalok a bosnyák mohamedánoknál*. Buda visszafoglalásával a török uralom gyors aláhanyatlása következett s a szláv mohamedánok a török végvárakból régi hazájukba térve, magukkal vitték régi dalaikat, melyek szájról-szájra járva, ránk maradtak (l. a horvát Matica 4 kötetes gyűjteményét, 1896—98). A magyar vonatkozású dalok főértéke abban a közvetlenségben rejlik, mellyel bepillantást nyerünk a magyar területek XVII. századbeli kultúréletébe. — Dráxler Aladár: *Bibliai hagyományok Az ember tragédiájában*. Bizonyos, hogy Madách főművében a Jób-hagyomány hatása tölti be a vezetőszerpet. Ezen értelmezés alapján világosabban áll előttünk a mű egészében; érthetőbb részleteiben is. — Jenei Ferenc: *Félegyházi Tamás könyvajánlása Mélius Péterhez*. Félegyházi Tamás latinnyelvű ajánlással küldte meg 1555-ben Béza Tivadar De Hereticis (1554) c. könyvét. — U. a.: *Monoszlói András könyvei a győri székesegyház régi könyvtárában*. A hét kötet bejegyzései alapján a későbbi tulajdonosok is megállapíthatók (Verancsics A., Telegdi M., Náprághi Demeter stb.). — Gálos Rezső: *Czuccor Gergely győri üldöztetése*. Adatközlés a bécsi Polizei-Hofstellnek az Orsz. Levéltárba került jelentései alapján. — Gálos Magda: *Rákóczi Ferenc*. (Gondolatok a Rákóczi-év alkalmából.) Rákóczi monumentális alakja egy életregény realizisztikus ábrázolójára vár az irodalomban. — 1936. évf. 1—3. sz. (Emlékkönyv Bedy Vince hetvenedik születésnapjára.) Gálos Rezső: *Batsányi János elfogatása*. Adatközlés a bécsi Staatsarchivban őrzött eredeti iratok alapján. — Jenei Ferenc: *Náprághi Demeter győri püspök könyvtára*. Adatok az 1607-ben győri püspökké lett Náprághi Demeter könyvtárának ránk maradt körülbelül 50 darabból álló gyűjteményéről. — Lám Frigyes: *Der Bänkelsänger*. Arany János Képmutogató c. költeményének német fordítása. — Lovas Elemér: *A Csák-nb. Kisfaludyak családja*. Adatközlés. — Szabady Béla: *Barokk költő a XVII. században*. Adalékok Nyéki Vörös Mátyás életéhez. — Tolnai Vilmos: *Pálóczi Horváth Adám szólás-gyűjteménye*. P. Horváth Á. 1819-ből származó „Ezernyolcszáztizenkilenc Magyar Példabeszédek rövid Nyomós és Közmondások“ című, a M. T. Akadémia birtokában lévő kiadatlan kéziratának rövid ismertetése.

Hitel (Cluj). — 1936. évf. 1. sz. Thurzó Gábor: *A második erdélyi nemzedék költői*. (Rövid utalás Szemlér Ferenc, Dsida Jenő, Kiss Jenő, Varró Dezső, Szabadi László, Bözödi György, Koós-Kovács István, Flórián Tibor költészetére.) Vers és próza, legszembélyesebb líra és programmköltészet között állanak a második erdélyi nemzedék költői. Vállalkozásuk már nem az, ami a hősi első nemzedéké volt, talán nem is lenne rá abban a formában szükség. A szót már útnak bocsátották, a „romon virág“ kinyílik és a költő akarva-vonakodva kénytelen hozzálátni az európai tájékozódáshoz.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1936. évf. 1. sz. Brisits Frigyes: *Vörösmarty Mihály és az Akadémia*. (I.) Vörösmarty az Akadémiát megszervező munkálatokban nem vett tevékeny részt. Később sem vállalt vezetőszerpet. Ki ajánlotta rendes tagul, nem tudjuk. A különböző csoportok közül Toldyval együtt lesz a reformpárt vezére; célja az Akadémia alapszabályainak megváltoztatása. Széchenyi magáévá tette Vörösmarty javaslatát. Ebben két

figyelemreméltó gondolat van. Az egyik az akadémiai tagságnak az Akadémia méltóságához mért, tudományhoz illőbb felfogása; a másik a kritikáról vallott elve. Vörösmarty e részben a kritika erkölcsi méltóságának igényét és a kritikus egyéni felelősségtudatát hangsúlyozza. Egyébként akadémiai munkásságának majdnem minden idejét a kiadásra vagy pályázatra beküldött munkák bírálata foglalta le. Két formai elv állandóan visszatér e kritikákban. Az egyik a nyelvnek mint természetes anyagnak hajlkonysága, képessége, tisztasága; a másik a nyelvnek mint vers-beszédnek formailag tökéletes alakítása, ritmus-mintázása. Különböző kritikai szemlélete középpontjában nem az esztétikai kategóriák érvényességének vizsgálata áll, hanem az ember ábrázolása a kérdés. — Varga Imre: *A kuruc költészet hitelessége*. (I.) A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem 1933/34. tanévi magyar irodalmi pályázatára („A kuruckori költészet termékeinek hiteles maradványai“) készült, kitértetett értekezés átdolgozása, egyben Szerb Antal — a Rákóczi-Emlékkönyvben — e tárgyról megjelent tanulmánya téves következtetéseiinek helyreigazítása és adatokkal való kiegészítése. „Azokat a verseket tekinthetjük kurucoknak, amelyekben határozottan érezhető, hogy a kuruc-labanc ellentét hatása alatt jöttek létre. A kuruc költészet nemcsak átszarmaztatott hagyományok kiteljesedése, hanem egyúttal átmenet is. A kuruc költészet történeti énekei a megváltozott viszonyok következtében ugyan nem folytatódnak, de a kuruc versek belekerülnek a XVIII. századi versesgyűjteményekbe.“ — Rajka László: *Jókai és Pitaval*. A „Pitaval“ név fogalomává vált. Így nevezik a bűnügyeket irodalmi alakban feldolgozó gyűjtőmunkákat Gayot de Pitaval francia újbóldról, aki először adott ki ily művet. („Causes célèbres et intéressantes“ stb. Párizs, 1734—1743. 20. kötet.) Jókai kora ifjúságától szorgalmasan forgatta Pitaval köteteit. A sokféle változatból egy német gyűjteményt használt, mely 1842 és 1890 közt hatvan kötetben jelent meg (ily címmel: „Der neue Pitaval... Herausgegeben von Criminaldirektor. J. E. Hitzig und W. Häring“). Jókai újjáalakította az innen nyert anyagot, színes mesevilágát gazdagította és teljesebbé tette vele. (E forrás alapján készült műve — egyebek közt: A kalózkirály, Egy hírhedt kalandor a tizenkilencedik századból, a Dekameron több darabja stb.) — Timár Kálmán: *Zsoltárfordítás nyoma a Bécsi- és Müncheni-kódexben*. Megállapítható, hogy a legrégebb magyar bibliafordítás fennmaradt részei közül legrégebb a Zsoltárok könyve. A zsoltárfordítás már készen volt, mikor a Bécsi- és Müncheni-kódexben ránk maradt szentírási könyveken dolgoztak a bibliafordítók. — Adattár: Angyal Dávid: *Petrichevich Horváth Lázár felségfolyamodárnya* (valamilyen diplomáciai megbízatás tárgyában). — Gálos Rezső: *Amade László kiadatlan versei*. (I.) Amade Lászlónak eddig 173 világi költeménye ismeretes; újabban további 30 vers került elő s ezekkel 203-ra emelkedik az ismert versek száma. (A szerző becses kritikai észrevételeket is fűz az eddigi Amade-kiadásokhoz.) — Gulyás József: *Ismeretlen Csokonai-cdallékok*. „A számár és szarvas“ c. prózai párbeszéd, 3 vers közlése a Zmeskál-család gesztelyi és maglódi levéltárában őrzött kéziratok alapján. — Turóczi-Trostler József: *A magyar irodalomtörténet németnyelvű vázlatja 1698-ból*. Adatközlés. Ferd. Neuberger 1698-ból származó kétkötetes világkalauza a „Curieuse Hoffmeister“ nyomán. — Csahihen Károly: *Kazinczynek egy eddig föl nem ismert műve*. „Kazinczy pesti élményeinek végső szövegezése, egypár évvel Kazinczy halála után nyomtatásban is megjelent, Szemere Pál adta ki 1934. évi Aurorája

29—41. lapján.“ — Gulyás József: *Egy Rákóczi-vers valószínű szerzője*. Az Irod. tört. Közl. 1893. 254. lapján közölt Rákóczi-vers valószínű szerzője Körösy György. — Könyvismertetések. Thuróczy-Trostler József: *Alszeghy Zsolt: A tizenhetedik század c. művének bírálata*. „Alszeghy kutatásainak legbecesebb filológiai eredménye a század lírájáról szóló fejezetei. Elsőnek jelöli ki a kat. líra történeti helyét... Rendszerező és egyben kimerítő munkát végez az iskoladráma körül.“ — Tolnai Vilmos: *Gyöngyösi J. összes költeményei* III. kötetű Bradics Ferencről származó kiadásának elismerő kritikája. — Galamb Sándor: *Papp Ferenc Gyulai Pálról* írt életrajza I. kötetének bíráló ismertetése. — Elek Oszkár: Várady Imre az olasz-magyar irodalmi kapcsolatokról szóló olasznyelvű munkájának ismertetése. — Kerecsenyi Dezső: *Bartha Dénes A XVIII. század magyar dallamai* c. kötetének méltatása. — Császár Elemér: *Balázs Győző A szentpéteri üres fészek* (Részletek Lévay József naplójából) c. kiadvány bírálata. Alig nyomható el az az aggodalom, hogy a kiadvány alapjául szolgáló „nagy tömeg kézirat inkább irodalomtörténeti ereklye, mint irodalmi érték“. — Kozocsa Sándor: *Az 1935. év irodalomtörténeti munkássága*. Könyvészeti egybeállítás.

Juventus. — 1936. évf. 6. sz. Carolus Acs: *Daniel Berzsényi*. Latinnyelvű, kegyetes megemlékezés a nagy költőről halála százéves fordulója alkalmából. — U. a.: *Ex carminibus Danielis Berzsényi*. A Napoleonról szóló ismert epigramma latin fordítása eredeti versmértékben. — 7. sz. *Ex carminibus Danielis Berzsényi*. I. Ad Horatium (Tamaskó István ford.); II. Hiems propinquans (A közelítő tél c. vers latin fordítása Irsik Józseftől).

Kalangya. — 1936. évf. 2. sz. Vidor Imre: *Eletrajzi regények*. „Harsányi Zsolt könyvei nemcsak szépek és jók, hanem hasznosak is. Kultúrunka.“ — 3. sz. (Kosztolányi-szám.) Szirmnai Károly: *Az elmúlás költője*. Kosztolányi Dezső nem teremtett iskolát, éppúgy nem apostolkodott. Megmaradt tisztán poétának, művésznek, a mulandóság siratójának. A halál költészetének gazdag hűrozásában alig is akad párja. „A szegény kisgyermek panasza“ c. ciklus, melyben két ellentétel felel egymással: a jelen és a múlt. A költeménysorozat elbeszélő líra. További versköteteteinek is vezérszólama az a tétel, hogy nincs semmi fontos az életben, csak a halál. — Babits Mihály: *Emlék régi levelekből*. Adatok Babits és Kosztolányi levelezéséhez. „Kazinczy óta nem volt ilyen irodalmi levelezés Magyarországon. Közöltük egymással poétai terveinket, s szigorú ítéleteket mondtunk olvasmányainkról és az irodalom aktuális jelenségeiről.“ — Kállay Miklós: *Kosztolányi Dezső a forma misztikusa*. Kosztolányit szeretik az esztéta költészet, a dekádens szimbolizmus legkiválóbb magyar megtestesítésének nevezni. A legnagyobb tévedés. Nincs költőnk, akinek minden versoráshoz annyi személyes élmény tapadna, mint Kosztolányiéhoz. Kosztolányi tagadhatatlanul a legnagyobb formaművész az újabb magyar költészetben. — Némethi László: *Kosztolányi Dezső*. Regényei témájukban éppolyan igénytelenek, mint versei. Apró verseiből alig egy-két kötetnyit adtak ki, a többi ott úszik, mint megannyi remek gyermekhajó a Pesti Hírlap sárga papírfolyamán; pedig bizonyos, hogy a magyar próza e században alig termelt valamit, mit tökéletességben ezekhez a féltámasz remekművekhez lehetne hasonlítani. — Schlöppflin Aladár: *Kosztolányi Dezső*. Verseit olvasva, magányos ember áll előttünk, aki elboruló szemmel, merengve ül szobájában, amelyből ki van zárva a közélet, a

politika, a társadalmi egyenlenségek lármája. Nyelvi és formai művészete néha öncéllá válik, s néha művészkedő virtuozításra csábítja az az öröm, melyet saját mesteriségének tökéletességében talál. — Ambrus Balázs: *Kosztolányi Dezső: Esti Kornél*. Kosztolányi Dezső Esti Kornél c. művében Esti Kornél maga a szerző. Gyöngéd és hamvas írás szól első iskolai látogatásáról, egyike ez a könyv legszebb fejezeteinek. Nagyon színes egy 1909-beli nap pontos története; az álnév alatt szereplő emberek ma is megvannak, s oly elsőrendű írás, hogy gazdagságánál fogva nemcsak életrajzi részlet, hanem egyúttal korrajz is. — Arató Endre: *Távírat Kosztolányiról*. Aki Kosztolányit olvassa, talán megérzi, hogy egész költő, szereti a világot, s hogy ez a hang csak a saját-maga, a kifejezés emberszabta nehézségeivel küszködik. — Kisbéry János: *Technika és zsenialitás*. Egy időben divat volt a költő személye köré nimbust fenni a legáthathatatlanabb titokzatosságból, felruházni őt természetfölötti tulajdonságokkal s benne oly valakit tisztelni, aki nem e világból való. Ennek a felfogásnak nincs létjogosultsága többé. Az író is ember, a szó mindennapi értelmében, emberi adottságok eredője, s az, aki ezt az elvet vallja, egyben a legistenáldottabb írói zsenialitás birtokosa, az írás művészetének utólérhetetlen virtuóza, maga Kosztolányi Dezső.

Katolikus Szemle. — 1936. évf. 1. sz. Brisits Frigyes: *Új módszer és szemlélet a magyar irodalomban*. Alszegehy Zsolt: A tizenkilencedik század magyar irodalomtörténete c. művének bíráló ismertetése. „Alszegehy Zsolt munkája az első teljes monográfikus feldolgozása a XVII. századnak, ennek minden európai kapcsolatával... Csak most Alszegehy könyvében ér el hozzánk az az... irodalomtörténeti irány, mely az irodalomesztétikai gondolatot kiegészítve a világnézeti elviség igénylő szempontjaival, igyekszik új rendszer alapján rekonstruálni egy század irodalmi életét.“ — Gáspár Jenő: *Tárkányi Béla munkássága és hatása*. Költőműveinek tekintélyes hányada ma is olyan érték, amelyben nekének jobbik része, Krisztus tanaival élve, kikerülte az enyészetet... Ő volt a kat. irodalomban és költészetben az első, aki az Egyház minden időben megnyilvánuló kultúrsumjúságát és kultúraszolgálatát kihangsúlyozta. — 3. sz. Brisits Frigyes: *Berzsenyi Dániel emlékezete*. Berzsenyi a történelem nagy összefüggéseit keresi, a mindig érvényes alapelveket kutatja, melyeknek hordozói az eszmei emberek. Itt bukkan ki Berzsenyi lelki alkata a szabad ihlet formájával, mellyel egy magasabb érvényességű létrendet keres. A magány szeretete kedvező talaj az eszmélkedő képzelet számára. Így érthető, hogy Berzsenyi stílusképelete, nyelvfantáziája a kép és gondolat kettős alkalmiségében él. Képei azonban nem hasonlatok, inkább szimbolumok, gondolatai pedig nem elvont fogalmak, hanem rajongó eszme-látások. E kettős képeletmunka magyarázza meg e költészet stilsztikáját.

Kerekasztal. — 1936. évf. 1—2. sz. Juhász Géza: *A modernség útja*. A szellemi irányok úgy rétegződnek egymásra, mint a földkéregben a geológiai korok. A legrégebb réteg, amelyben még ma is van élet, a Herczeg Ferencé, az Új Idők tábora. Erre azóta három olyan lerakódás történt, amely máris jellemezhető: az Ady-nemzedéke, a Kassáké s az Erdélyi Józseféké. Az első végleg alászorult a mélységbe (?). Fölöttük egy cmelettel magasabban a Nyugat írói és olvasói, akik még mindig várják, hogy fölkel az ő napjuk... Pedig ez a világ is a múlté. Egy szűk ínycrétégen kívül csak az írók olvassák már, azok se mind. Kassákék csoportjáról még ennyi se mondható. Erdélyi József nem-

zedékének világa a máé... Egyelőre közös frontról szó sincs. A fiatalok tömérédek kis folyóiratban verekszik a maguk egymástrontó guerillaharcát. — Honti János: *Népköltészetéről és irodalomról*. Jó, ha tudatosítja magának az irodalomkutatás, hogy még ma is élt az irodalom mellett és alatt valami alsó áramlat, amely ugyanonnan ered, mint az irodalom maga. Leplezetlenül meg tudta őrizni ez azokat az alkotási törvényszerűségeket, amelyeket az irodalomnak sajátos küldetése: haladó és vezető volta miatt leplezni és alakítgatnia kell.

Libanon. — 1936. évf. 1. sz. Komlós Aladár: *Egy megírandó magyar-zsidó irodalomtörténet élé*. A magyar-zsidó irodalomtörténet feladata az lenne, hogy 1. igazságot, kritikai jogvédelmet szolgáltatson azoknak, akikről egy szűkkeblű elfogultság megtagadja ezt. De ez csak akkor lesz hatályos, ha nem fajul olesó apológiává, hanem zsidó oldal felé is megőrzi teljes függetlenségét, ítéleteiben pártatlan tud lenni és igazságos. 2. Megérdemli a tanulmányt az is, mit tett a magyar zsidóság, mint a nem-zsidó alkotások támogatója (mint kritikus, mecénás és olvasó). 3. Érdekes volna megfigyelni a zsidót a modell passzív szerepében s végigkísérni, hogyan alakul ki és változik arca a magyar irodalom tükrében. — Zsoldos Jenő: *Kölcsey és Jeremiás*. A Hymnus kerete és a költemény három motívum-egysége rokonságot mutat Jeremiás próféta inájának formai és tartalmi elemeivel. — Grózinger M. József: *Mendelssohn magyar fordításai*. (Adatközlés.) Az első magyar Mendelssohn-fordítás 1792-ben látott napvilágot. — Zsoldos Jenő: *Berzsenyi Dániel és a zsidóság*. Berzsenyi fejlődéstörténeti összefüggések nélkül, a mult politikai-társadalmi mozzanatainak értelmezésétől függetlenül tekint vissza a bibliai korba és értékeli a maga időpontja zsidóságának társadalmi helyzetét.

Literatura. — 1936. évf. febr. 15. Rubinyi Mózes: *Pintér Jenő*. „A magyar irodalomtörténet gotikus templomában áhítatos lélekkel szolgál és számontartja a magyar könyvalkotás régi és új eseményeit. Most az újat figyeli, a legújabbat. A jelen irodalomtörténetét írja, igazi elhivatottsággal. Élete a mások életének kultusza.“ — Bánáti Oszkár: *Kassák Lajos: Három történet, és egy negyedik Kassák Lajosról*. Könyvismertetés és beszélgetés Kassák Lajossal a Baumgarten-díjról. — Sydney Carton: *Hajnalka*. Adatok a „Hajnalka“ írói néven ismert Rózsaági Antalné sz. Bálintfy Etelka költőné életéhez.

Magyar Katonai Szemle. — 1936. évf. 3. sz. Vitéz Berkó István: *Katonaudtúk történelmi háttere*. Rámutat arra, hogy a katonai vonatkozású népköltési termékek egy részének keletkezési idejét meg lehet állapítani a katonaudtúk bizonyos kortörténeti vonatkozásaiból.

Magyar Könyvbarátok Diariuma. — 1936. évf. 2. sz. Gyulai Ágost: *Vörösmartyú „Szózat“-a szézesztendő*. A „Szózat“ idegennyelvű fordításaira vonatkozó könyvészeti adatok ismertetése.

Magyar Középkisiskola. — 1935. évf. Dec. Agárdi László: *Az iskola az irodalomban*. (Herczeg Ferenc.) Sok mindent tartalmaznak az iskolával kapcsolatban Herczeg Ferenc írásai. Számos tapasztalat, komoly gondolkozás az alapja a legtöbbnek, de igen gyakran ismerhető fel az írónak ama célja, hogy mulattatni akar az iskolával kapcsolatban is. Emiatt ezeket a kijelentéseket túlságosan komolyan venni nem szabad. — 1935. év. 1. sz. Agárdi László: *Az iskola az irodalomban*. (Folyt.) Herczeg iskolát érintő műveiben a tapasztalat és a szellem méltó alkalmat talál a művészet érvényesítésére.

Magyar Művelődés. — 1936. évf. 1—3. sz. Bartha József: *Irodalmunk rólása*. Irodalmunk nemzeti és nemzetietlen irányra szakadása okainak tanulmányoszerű vizsgálata. „Irodalmunknak, ha csak azt nem akarjuk, hogy a nemzetközi... szellem hinárijában elsenyvedjen, a magyar faj lelkét és életét kell visszatükröztetnie.“

Magyar Nyelv. — 1936. évf. György Lajos: *A százszentendős „regény“*. A poétikai terminológia a régiebb kort különösebben nem izgatta s érdekes, hogy a XVIII. század három utolsó évtizedében, a magyar regény kezdeti időszakában, a később megszokottá vált „román“ egyetlen regényünk címlapján sem került kinyomtatásra. Megjelenésének legrégebbi adata talán Kónyi János Zrínyi-átdolgozása (1779). Faludi Ferenc következetesen romantzia-könyvnek vagy romantzia-írásnak nevezi a regényszerű műveket (1787). 1785-ben azonban Mándy Sámuel már értekezést ír a románokról vagy rómaiimesekről. Fáy András Belteky-háza még románként jelenik meg (1832); ugyanígy Petrichevich Horváth Lázár *Az elbujdosott c. munkája* is (1836). De az 1836. év közepén az Abafi „Jósika Miklós regényei“ címlappal hagyja el a sajtót. A regény szóznak ez az első nyilvános megjelenése irodalmunkban. Abafi egyik első ismertetője, Szalay László mint románról beszél ugyan róla, és Kölcsey sem vett tudomást az új szóról, de Szontágh Gusztáv híres bírálatában már mindenütt regénynek nevezi a műfajt. Így, ha igaz is a köztudat vélekedése, hogy a szókitalálásnak érdeme Szemere Pálé, az életbe átvitelének sikere Jósikát illeti meg. — Losonczy Zoltán: *A magyar nyelv korszakai legrégebbi nyelvméleink óta*. Az ismert nyelvtörténeti változások alapján megállapítható, hogy az ó-magyar korszakot (—1350-ig) lényeges sajátosságok különítik el a közép-magyartól (1350—1600). Kódexünk számos eltérő sajátossága mellett is kevésbé éles a közép-magyar és új-magyar korszak közt vonható határ, különösen ha nyelvjárásainkat is tekintetbe vesszük. A közép-magyar nyelvallapottól is jobban elkülönülő irodalmi nyelvünk 1600 után csak kevésbé érezteti a népnyelv változásait. — Varjú Elemér: *A magyar Simplicissimus*. Az 1683-ból való, röviden Ungarischer... Simplicissimus címen ismert, németnyelvű kalandos könyv szerzője nem id. Buchholtz György, amint ezt Siklóssy László állítja (I. M. Ny. 1935. 321—4. l.), hanem az 1636-tól 1707-ig élt Speer Dániel. (V. ö. Hans Joachim Moser: *Der Musiker Daniel Speer als Barockdichter*. Euphorion, 1933. 34 kötet.) Műve kortörténetileg igen figyelemreméltó, mert nélküle a régi magyar élet sok apró, kedves részlete feledésbe merült volna. — Nagy J. Béla: *Gúrdonyi a magyar nyelvről és a németről*. Érdekes adatközlés a magyar és német nyelvűkies eltéréseiről a „To Berkenye!“ c. regény alapján. — Melich János: *Jakubovich Emil* (1883. I. 8—1935. XII. 27). A nemrég elhunyt jeles tudós ravatalánál elmondott megleghangú búcsúztató.

Magyar Szemle. — 1936. évf. 2. sz. (febr.). Eckhardt Sándor: *Legújabb néprajzi irodalmunk*. Madarassy László: *Művészkedő magyar pásztorok*. — Ontutay—Budai: *Székely népballadák*. — A Magyarság Néprajza III. kötetének tanulmányoszerű, részletes bírálta. — Szekfű Gyula: *Jakubovich Emil*. Legnagyobb öröme telt annak bebizonyításában, hogy legrégebbi történetünk följegyzői nem idegenek, hanem született magyar írók voltak, s ami ezeknek krónikás írásaiban ránk maradt, az nem haszontalan fecsegés, vagy kitalálás... hanem régi viszonyokat visszatükröztető, néha élményszerű, néha maradványszerű följegyzés.

Magyar-Zsidó Szemle. — 1935. évf. 7. sz. Zsoldos Jenő: *Kazinczy Ferenc és a zsidóság*. Kazinczy megértésre és átértézésre fogékony lelkiséggel közeledett a zsidóság felé. Benne mintegy tiltakozássá erősödött kora társadalmának állásfoglalása a hagyományos zsidóság ellen, s általa hatásos szavú közvetítőre talált időpontja költőinek és íróinak tárgyilagos zsidóítélete.

Minerva. — 1936. évf. 1—10. sz. Juhász Gergely: *Klopstock és a magyar utókor*. (Vázlat az írói halhatatlanság történetéhez.) Részlet a szerző ilycímű nagyobb, külön is megjelent tanulmányából. A magyarországi Klopstock-kultusz időrendi jegyzéke. — Keresztúry Dezső: *Szerb Antal Magyar irodalomtörténetének második kiadása*. Tanulmányszerű bírálat. Az elismerő és kifogásoló észrevételek részletezése után a szerző megállapítja, hogy a mű igazi értékei nem új anyag feltárásában mutatkoznak, „hanem a részletek meglepően érdekes megvilágításában“.

Napkelet. — 1936. évf. 2. sz. Dóczy Jenő: *Arany János debreceni diákkora*. Egykorú adatok alapján megrajzolt korkép. — Eckhardt Sándor: *Jakubovich Emil, a magyar középkor mai Bayard lovagja*. Kegyeletes megemlékezés a nemrég elhunyt jeles tudósról. „Jakubovich Emil nem annyira történelmi, mint a tudományos kutatás és közlés legeszményibb képviselője volt.“ — Thurzó Gábor: *Alszeghy Zsolt: A tizenhetedik század*. „Alszeghy Zsolt Tizenhetedik század-a maga gerinces magatartásában, de ugyanakkor tárgyilagos ítéleteiben, nagyvonalú szerkezeteiben a legjobb magyar irodalomtörténeti kézikönyvek egyike.“

Neue Heimatblätter. — 1936. évf. 2. sz. Fritz Valjavec: *Der deutsche Kultureinfluss in Ungarn*. (II.) Mittelalter. A szerző szerint a középkori nagy szellemi áramlatok német művelődési hatások követítésével jutottak Magyarországra, amely egyidejűleg a többi élet- és kultúrlétformákat elfogadta. A német és nyugati román hatás párhuzamos mérlegelésekor feltűnik, hogy amaz nagyobb tömegeket befolyásolt, emez pedig inkább kisebb rétegeket érintett.

Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlöny. — 1936. évf. Esztergomy Ferenc: *Sajó Sándor emléke*. Lelkeshangú, részletes beszámoló Sajó Sándor arcképének az Orsz. Középisk. Tanáregyesület bpesti helyiségében, 1936 február 1-én tartott díszülés keretében való leleplezéséről. — Madai Gyula: *Sajó Sándor*. Ünnepi beszéd a néhai jeles költő — az Orsz. Középisk. Tanáregyesület egykori, tiszteletbeli elnöke — arcképének leleplezése alkalmából. (Sajó S. közéleti egyéniségének tömör jellemzése.)

Pannonhalmi Szemle. — 1936. évf. 1. sz. Bánhegyi Jób: *A magyar nőírók*. Áttekintésszerű tanulmány a címben írt tárgyról. „Vannak olyan nőíróink is, akik eredeti tehetségük erejével az irodalmi dilettantizmus színvonala fölé emelkedtek és... méltó versenytársai lettek a férfíróknak... A nők térfoglalása az irodalomban — Kállay Miklós megfigyelése szerint — a téma- és motívumgazdagodáson kívül más szempontból is figyelmet érdemel. A férfírók női versenytársaik alkotásain keresztül jobban megismerték a nők sajátos érdeklődési körét, ízlésüket és az irodalommal szemben való igényeiket is... a férfírók... az olvasó nők igényeihez kezdenek alkalmazkodni... Nem mernénk állítani, hogy ez a hatás feltétlenül javára válik irodalmunk fejlődésének?“

Pannónia. — 1936. évf. 1–3. sz. Koltay-Kastner Jenő: *Az itáliai műveltség Magyarországon* (II. Középkori magyar romanizmus). A képzőművészetben és irodalomban megjelenő romanizmus ébrentartotta a középkor pannóniai magyarjaiban azt a tudatot, hogy egy letűnt, de magas műveltség talaján mozognak. Ezt a hitet még az olasz telepezek is megerősíthették, akik Sz. István óta számosan érkeztek hazánkba, mint az idetartozó helynevek bizonyítják: Olasztelek, Olaszi stb. — Kardos Tibor: *A magyar humanizmus kezdetei*. (II. Velence. — Bomlás és renaissance.) A magyar humanizmus előkészítése a kancelláriai érintkezésnek és a pécsi egyetemnek a műve. A művelt réteg megbarátkozott az újkor gondolatával, műveltségével, eszményeivel és oly légkör teremődött, mely lehetővé tette, hogy Pier Paolo Vergerio coetust teremtsen. De a Mária királyné nevéhez fűződő elő-renaissance nemcsak egyéniségeket teremtett, nemcsak humanista gondolatvilágot, írói öntudatot, stílusterkvéseket hozott létre, hanem mindezeket keresztül előkészítette a magyar humanizmus jellegzetes műfajait. Ismeretes, hogy Bonfini történetiségét az a magyar történeti corpus tette lehetővé, melyet a kisebb kancelláriában Thuróczi állított össze az újkor szellemében. Ennek a corpusnak tagjai voltak: Küküllői és Lorenzo de Monacis műve. — Timár Kálmán: *Dunántúli magyar kódexek sorsa*. (II.) b) A Cech-kódex fölfedezése; c) A Peer-kódex viszontagságai; d) A Peer-kódex Csiziója.

Pásztortűz. — 1936. évf. 4. sz. Ligeti Ernő: *Berzsényi halálának századik évfordulóján*. „Berzsényi nem volt termékeny költő. Versei közül meglehetősen nagy hányad hol ismétlődés, hol pedig színtelen ekhózása az antik világ költészetének. Am egy sereg verse nevét örökre fenn fogja tartani irodalmunkban.“ — Biró Vencel: *Szadeczky-Kardoss Lajos* (1859–1935). Kegyeletes megemlékezés a nemrég elhunyt történettudósról. (Arcképpel.) — Tóth Árpád: *Berzsényi*. (Vers.) — 6. sz. Réty Andor: *A százéves Abafi*. (Képpel.) A fajöntudatot tápláló nemzeti hagyománynak egyik értékes alkotó eleme Jósika Miklós és az első magyar regény, a százéves Abafi. — Tavasz Sándor: *Berzeviczy Albert*. (Képpel.) Könyvei, szónoki beszédei a tiszta, nemes egyszerűség szépségét hirdetik.

Protestáns Szemle. — 1936. évf. 2. sz. László Dezső: *Az erdélyi sors az irodalom tükrében*. Az élszakadást követő hősieskedést nemsokára nyomon követte az erdélyi tétlenség. Az ebből való felébredés az írók közt kezdődött meg. (Reményik, Makkai, Aprily stb.) Az új erdélyi írók vezették be a politikai aktivitás jelszavával elindult második időszakot, az erdélyi idealizmus idejét. Az irodalomban különösen Reményik Egy eszme elindul c. kötete jelentette a nagy leszámolást a többségi sors között. Az erdélyi élet kritikai és kritikus korszakát Makkai Sándor Magyar fa sorsa c. könyve vezeti be. Az önmérsztő kritikán túli új, valóban kisebbségi kornak legigazibb irodalmi alkotása Tamási Aron Abel-je. A régi irodalom mindhárom fokán végighúzódik egy eddig alig érintett új vonás: a nép felé fordulás. Amit Reményik új lírája, Tamási Abele és Németh László igazi huszadik százada, mint életlátás és gondolat jelent, azt még senki sem igényben, sem valóságban túl nem haladta. — Kolozsvári S. Emil: *Egy közönyös író*. Tanulmányyszerű bírálat. „Márai Sándor művészete a modorral áll vagy bukik. Művészete a Zendülők-től a Válás Budán-ig egyetlen új elemmel nem gazdagodott.“ — Kerecsényi Dezső Alszeghy Zsolt

A tizenhetedik század című magyar irodalomtörténetének bíráló ismertetése. „Alszeghy Zsolt könyve teljes egészében az irodalom alkotásain épült fel... A lelkiismeretesség munkája ez a könyv... A tudomány még gyakran fog az általa végigjárt területen áthaladni és a megtett útnak más térképét vázolja majd fel, de e léleksemeleltre sohasem elég az alkalom. Ezért az alkalomadásért is köszönet illeti.“ — 4. sz. Vajthó László: *A Nemzeti Színház feladatai*. A Nemzeti Színház körüli baj oka — a szerző szerint — két nagy hiány. Egyik az, hogy klasszikus előadások nagyon ritkák, ötletszerűen, egyenlőtlen időközökben vannak. Másik, hogy a színháznak nincsen elég határozott mértéke az újdonságok megítélésére. — Szondy György: *Iffjúsági könyvek szemléje*. Gondoskodni kellene, hogy egyes problémák ne hulljanak ki az ifjúsági irodalom érdeklődési köréből csak azért, mert a kiadó számára üzleti szempontból nem előnyösek, mint pl. a revízió kérdése, az elcsatolt területekkel való összetartozás, a magyar feltámadás gondolata.

Protestáns Tanügyi Szemle. — 1936. évf. 3. sz. Németh Sámuel: *Új adat Berzsenyi Dániel iskoláztatásáról*. Berzsenyi Dánielnek újabban, a soproni ev. líceum levéltárából előkerült bizonyítványából megállapítható, hogy a költő gyermekkorában nemcsak otthon tanult édesatyjától, mint eddig tudtuk, hanem egy évig, az 1787—88. tanévben Kissomlyón Polgár István vezetése alatt rendszeres elemi iskoláztatásban részesült. Ez időtájt az elemi iskolai bizonyítványokat akkor szokták kiállítani, amikor tanítványaik magasabb iskolába mentek. Ez alapon valószínű, hogy Berzsenyi már 1788-ban került Sopronba. Az előkészítőben lehetett két évig, a grammatikában és syntaxisban szintén két két évig, s egy évig 1794—95-ben a retorikában. Innen maradt ki 1795 júliusában.

Revue des Etudes Hongroises. — 1935. évf. 1—4. sz. Albert de Berzeviczy: *A la mémoire de François II. Rákóczi, prince de Hongrie et de Transylvanie*. Emlékbeszédserű bevezetés a szemlének a kötszázas évforduló alkalmából javarészen Rákóczira vonatkozó cikkeihez. — Emile Pillias: *Lettres au baron de Besenval, ambassadeur de France à Dantzig*. (1712—13.) *Instructions secrètes à l'abbé Brenner, son ministre en France*. (1717.) Rákóczi kiadatlan bizalmas levelei Franciaországból Besenval báró dantzig francia követéhez; utasításai Törökországból a Franciaországban maradt Brenner abbéhoz, megbízottjához. Ez az osztrák származású, nagyravágyó és hasonlósó abbé visszaél Rákóczi bizalmával. — David Angyal: *Rákóczi, l'homme et le souverain*. Rákóczi mint ember és mint fejedelem. — Jules Moravcsik: *Inscription grecque sur le tryptique de Grenoble: contribution aux rapports de Rákóczi avec le monde grec, à Rodostó*. Görögnyelvű felirat a grenoble-i hármaltáron: adalék Rákóczi és a rodostói görögség viszonyához. A grenoble-i városi múzeumban levő fafaragásos szárnyasoltárt eredetileg Gerasimos görög metropolita ajándékozta Rákóczinak Rodostóban. Az orthodox egyház tizenkét nagy ünnepét ábrázolja. A fejedelem — több értéktárgyával együtt — a Camaldules szerzetesekre hagyta. — Géza Birkás: *Mistral en Hongrie* (I. külön). — Jean Hankiss: *La Tragédie de l'homme: l'Adam hongrois*. Az Ember Tragédiája: a magyar Ádám. Minden eszményin és általános emberin túl Madách Ádámja mélyen és kifejezetten magyar. Faji jellege nem szavakban jut kifejezésre, hanem felfogásában, tetteiben, a nővel való kapcsolatában érdeklődési körében; képe ő a tizenkilencedik század magyarjának.

Stochalms Dagblad. — 1936 január 30. Hír arról, hogy a stockholmi egyetem bölcsészeti karán az ottani Magyar Intézet keretében, 1936 február 1-én Leffler Béla előadást tartott Madách Imre Az ember tragédiája c. művéről.

Századok. — 1936. évf. 1—3. sz. Kardos Tibor: *Horváth János: Az irodalmi műveltség megoszlása.* A magyar humanista kutatás számára Horváth könyve jelenti az első összefoglalást, mely világos rendszerezésével megkönnyíti a további kutatást. Megerősíti a magyar szellemi élet folytonosságának tudatát, kihangsúlyozza autonómiáját.

Theologia. — 1936. évf. 1. sz. Rónai György: *Pázmány magyar elődei.* Kastner Jenőnek a gráci élet jelentőségére vonatkozó megállapításai kiegészíthetők azzal, hogy Pázmány talált magyar hagyományt, tudatosan szegődött annak folytatójává. Grác hatása mellett Nagyszombatéval is számolnunk kell; a kettő jellegében és irányában párhuzamos. Telegdi Miklós és Monoszlai András munkássága érdemel különösebb figyelmet Pázmány szempontjából. — Szijártó Nádor: *Egy középkori misekönyvünk.* (I.) A Pécsi Misekönyv a pécsi egyházmegye trientelőtti saját liturgiájának emléke. Akit érdekel, hogy az ősi római-magyar liturgia miben tért el a mai egységes római liturgiától, a választ megkapja a Pécsi Misekönyvben. Korát illetően: 1499 április 29-én nyomtatott ki Velencében, Pap János budai könyvtáros költségén. Kézirat formában már legalább a XVIII. század elejétől kezdve az egyházmegye használatában szerepelt. A misekönyv nyomtatása idején Ernuszt Zsigmond (1473—1505) volt a pécsi püspök; föltehető, hogy az ő megbízásából készültek a könyv példányai.

Szegedi Füzetek. — 1935. évf. 10—12. sz. Mészöly Gedeon: *Egy rész az O-magyar Mária-siralom magyarázatából.* Az Előszó közlése. „Nagy baj, ha a nyelvtörténet nem siet segítségére az irodalomtörténetnek és nagy baj, ha a nyelvtudomány nem hívja segítségül az irodalomtudományt.“ — Zolnai Béla: *Szóhangulat és kifejező hangváltás.* (III. közl.) Egy nagyobb nyelvészeti tanulmány folytatása, különös tekintettel a szóismétléssel, refrénnel, alliterációval és a rímmel kapcsolatos ezéptani jelenségekre. „A rím szintén a nem mindennapi beszéd hangulatkeltő eszköze. Ez a hangulat lehet tisztán akusztikai, harmónián alapuló, de lehet — a jelentésekkel párosulva — tárgyi természetű is. Maga az a tény, hogy a rimes beszéd különbözik a prózai stílustól, forrása lehet mindkét fajta hangulatnak.“ — Erdődi József: *Magyar Sampó.* Megjegyzés és fejtegetés Vikár Béla: A finn Sampó magyar visszhangja című értekezéséhez. (V. ö. Balassa-Emlékkönyv. Budapest, 1934. 266. l.)

Széphalom. — 1935. évf. 7—12. sz. Zolnai Béla: *Irodalom és biedermeier.* Részletek a szerző nagyobb tanulmányából, mely a szegedi egyetem Acta c. sorozatában jelent meg. Ismertetését l. folyóiratunk 1935. évf.-ban.) — Garázda Péter: *Szellemtörténet és anti-biedermeier.* Felelet Gálos Rezsőnek Zolnai Béla Irodalom és biedermeier c. nagyobb tanulmányáról szóló, az Irod.-tört. Közl. 1935. évf.-ban megjelent bírálatára. — Zolnai Béla: *Budapesti Szemle.* Válasz Hajdú Zoltánnak Szerb Antal Magyar irodalomtörténetéről írt, a Budapesti Szemle 690. számában megjelent bírálatára.

Turán. — 1935. évf. 1—4. sz. Cholnoky Jenő: *Julianus barát.* A XIII. századbeli magyar őshazakutató tudományos jelentőségének méltatása. —

Virányi Elemér: *A finn-ugor néprokosság eszméje az irodalomban*. A finn-ugor néprokosság eszméjétől ihletett magyar, finn és észti költői művek áttekintése.

Vasárnap (Arad). — 1936. évf. 1. sz. Alszeghy Zsolt: *A XVII. század*. A század világnézetének sarkpontja az emberi cselekedet értékelése. Nem véletlen, hogy Gyöngyösi szerelmes történeteiben mindig megcsillan valami magasabb törekvés is. A hőskultusz magyarázza meg Zrínyi hatalmas művének létrejöttét is. Zrínyi hőse már a hős fogalmának sajátos tartalmát is megadja, a heros christianus-t. A nagy eszme megtestesítője ez az ideál, két magasatos tulajdonság életrekeltője: a hősiség és a vallásosság. A hőskultusz táplálja a kat. egyház szentjeinek újraeledő tiszteletét is; másfelől pedig a humanizmus fejedelem ideálját fejlesztette ki: az abszolút uralkodó típusát. Ezzel a fejedelem — király — tisztelettel függ össze az udvari élet kifejlődése a főnemesség körében is. A humanizmus bókoló versszolgálatai e században honosodnak meg Magyarországon; a költői termés jórésze ily személyi vagy családi ünneplés. Az érdem versbefoglalása vallásos téren melegbb, mint az előző században. A zsoldáros versek két ága: a gyermek Jézust köszöntő és a szenvedő Megváltó áldozatán elmélikdő irány meglepően gazdag termést hoz a kat. és prot. lírában egyaránt. Mindkét irány az askézis szellemének újraeledésével függ össze. Ennek az askézisnek a misztikuma sem hiányzik századunkból. Ami az érzés kifejezését illeti, ott viszont a dísznek túlságos érvényesülése tűnik szembe. Még a prózai stílus is kinő a józan formából: körmondátát nem a tartalom diktálja, hanem a bonyolultságban elgyönyörködő stílusimádat. A föld és ég, keresztény és klasszikus ég alakjainak összekeveredése a díszítésnek ezt a túlságút példázza. Rokon vele az allegorizálás divata. És ott a másik véglet is: a kiütő nyersség. Ez viszont a realitást akarja hangsúlyozni. De ha az istenszeretben megvan az átfinomodott erotika, természetes, hogy még szabadabban szólal meg a szerelem érzéki dalaiban. A XV-II. század e gondolkodása és ízlése barokk, de szelleme és színvegyülete magyar. Hú tükre annak az életnek, amelyből az áhítat, panasz, önzés és bűn szavai irodalommá jegyecsedtek. — 3. sz. Rass Károly: *Berzsenyi Dániel* († 1836 február 14). Tanulmányzerű megemlékezés a költőről halála százéves fordulóján. — 4. sz. S. Varga Zsuzsa: *Móra Ferenc otthonában*. Személyes vonatkozású visszaemlékezés. (Az aradi Kölcsey-Egyesületben tartott felolvasás.)

Vasi Szemle. — 1936. évf. 1—2. sz. G. A.: *Szelestey László*. (Képel.) Ilir arról, hogy 1935 október 18-án leplezték le a vas megyei Uraiújfalu-ban Szelestey László emléktábláját szülőházának falán.

II. Hírlapok.

Ellenzék. — 1936. évf. 15. sz. Gy.: *Angol irodalomtörténetről egy erdélyi költőről*. Watson Kirkconnell amerikai egyetemi tanár Petri Mórról írt elismerő közleményének ismertetése. (A magyar újság cikke mellőzi a könyvészi utalást.)

Erdélyi Lapok (Arad). — 1936. évf. 9. sz. *Ady Endre és Petri Mór*. Napiszerű tudósítás arról, hogy Watson Kirkconnell amerikai egyetemi

tanár elismerő cikket írt Ady és Petri költészetéről. (A tudósítás közelebbi könyvészeti adatot nem közöl.)

Magyarság. — 1936. évf. 27. sz. Török Sándor: *Hogyan készül az irodalomtörténet?* Beszélgetés Pintér Jenővel. A cikkből kiténik, hogy Pintér Jenő a huszadik század magyar irodalmának feldolgozásán dolgozik. „A mű háromnegyed része már készen áll, egynegyed részéncik pedig kész az anyaggyűjtése. Ennek feldolgozása azonban eltart néhány esztendeig. — 42. sz. Sárvány Dezső: *Bessenyei*. Megemlékezése a jeles íróról halála százhuszonöt éves fordulójára alkalmából. (Kétes hitelességű, adomaszerű esetek fölelevenítése.) — 43. sz. Kunszery Gyula: *Berzsenyi*. Tizenegy négysoros versszakra terjedő óda a nagy költő halálának százéves fordulójára alkalmából.

Magyarország. — 1936. évf. jan. 10. Merényi Oszkár: *Kutató úton a niklai Berzsenyi-kürián*. Adatközlés. — Márc. 1. Zilahy Lajos: *Elnökválasztás az Akadémián*. Időszertű hozzászólás a címben írt kérdéshez. — Márc. 3. Féja Géza: *Kiadják az Ady Endréhez írt szerelmes leveleket*. Adatközlés.

Népszava. — 1936. évf. febr. 3. Szélpál Árpád: *Az igazi Berzsenyi*. Megemlékezés a jeles költőről halála százéves fordulójára alkalmából, különös tekintettel Berzsenyi szociális vonatkozású eszméire.

Pesti Hirlap. — 1936. évf. I. 11. Vitéz Békey Béláné: *Hogyan született meg a „Nagymama“?* Adatközlés. — 59. sz. József kir. herceg a M. Tud. Akadémia új elnöke. Napihírszerű részletes tudósítás az akadémiai elnökválasztásról. (Képpel.)

Pesti Napló. — 1936. évf. I. 26. Olvasó Benedek: *Költöztetik a Sándort...* Adatok Petőfi egykori pesti lakásáról (a Síp-utca és Dohány-utca sarkán levő ház lebontása alkalmából). — Márc. 5. Pásztor Árpád: *Kék ne-felejts, kék ne-felejts vagy per a halhatatlanságért*. Adatközlés a címben írt kezdetű „népdal“ szerzőségéhez. — Emőd Tamás: *Ady és a Holnap*. Ismeretlen részletek Ady váradi életéből. — Márc. 15. Emőd Tamás: *A „Dal és Szépség nyughatatlan magyarja“*. Újabb ismeretlen részletek Ady váradi életéből. Érdekes adata, hogy a Holnap c. ismert nagyváradi kiadványból „Nyomtak 1700 példányt, ebből elfogyott 61. Szóval a bírálati és tiszteleti példányok leszámításával körülbelül 1500 eladatlan példány maradt raktáron... Meglepően hangzik ez a kimutatás akkor, amikor az egész ország versektől és A Holnap mozgalmától visszhangzik.“